

ustvarja podoba, da so v Trstu za časa angloameriške zavezniške vojaške uprave obstajale le proitalijanske manifestacije in žrtve.

Po tem branju je seveda radovednost o tem, kaj nam bo pokazala kaset, velika. A kaj, ko gre le za serijo enajstih starih propagandnih dokumentarcev in filmskih dnevnikov. Do onemoglosti se ponavljajo fraze o italijanstvu Julijske Krajine, o krivičnosti novih italijanskih meja, o trpljenju »neodrešenih bratov«, o »slovanskih« grozodejstvih, o begunski izbiri kot »plebiscitu italijanstva«, o beguncih kot zgledu patriotskih čustev za preseganje strankarskih razprtij vseh Italijanov v obrambi višjih nacionalnih interesov. Torej skupek vseh najbolj oguljenih retoričnih propagandnih fraz. In vse to je predstavljeno gledalcu brez vsakršnega kritičnega komentarja. Mlajša generacija Italijanov je tako deležna iste propagandne »resnice«, ki so je bili deležni njihovi očetje in matere. Kaj to pomeni za odnose med sosednjimi narodi, je, mislim, povsem očitno.

Če oceno strnemo v nekaj besedah: gre za propagandistično pobudo, katere usmerjenost nam ne vzbuja prevelikega začudenja, ko zremo, da so pri njej sodelovale že omenjena Associazione nazionale dalmata in vrhovna organizacija italijanskega nacionalizma v Trstu, Lega nazionale. Zanimivi so lahko samo dokumentarci, vendar le kot gradivo o propagandnih argumentih in temah italijanske strani in kot dokumentacija o izgledu nekaterih istrskih krajev in Trsta pred pol stoletja.

Kot že rečeno, publikacija nima znanstvenih pretenzij. Vendar njeni nameni niso zaradi tega nič manj nevarni. Kot mnoge podobne pobude (spomnimo se le, kar se tiče Italije, na videokasete iz serije Combat film) se publiki predstavlja kot možnost neposrednega stika z zgodovino. Preko dokumentarnih filmov naj bi se odjemalec lahko seznanjal z zgodovinskimi dejstvi takorekoč iz prve roke. Tako naj bi se obvaroval pred »izkrivljajočimi« tolmačenji zgodovinarjev. Posredovanje zgodovinske znanosti in njenih kompleksnih tolmačenj naj bi bilo torej povsem odvečno, celo škodljivo. Naklonjenost publike takim pobudam utemeljuje ugibanje o zmedbi, ki jo v široki publiki porajajo razne revizije zgodovine in »nova« tolmačenja, a tudi razmislek o neustreznosti načina komuniciranja zgodovinarjev s širšo publiko. Ne gre za to, da bi prešli k vulgariziranju zgodovine (kar delajo sicer mnogi, in med temi prav Istituto Luce), ampak za sposobnost stroke, da znanstvena dognanja uspešno posreduje tudi znanstveno nepodkovani publiki. Zgodovinarji morajo postati ustvarjalci (in ne le znanstveni svetovalci) poljudnih, a znanstveno utemeljenih predstavitev zgodovinskih tem in znati izkoristiti vse možnosti, ki jih nudijo nove tehnologije in mediji.

Ob tako označenih pobudah na italijanski strani in ob velikem odzivu, ki so jih deležne med publiko (v Trstu sta zvezek in kaset pošla v par dneh), postaja še posebej za slovensko zgodovino-pisje vse nujneje, da poseže z ustreznimi pristopi, za kar so na razpolago tako znanje kot gradivo. Predvsem je potrebno podobne pobude nameniti tudi neslovenski publiki (v tem primeru italijanski) in ji dati na razpolago inštrumente, da si lahko ustvari objektivnejšo sliko zgodovine mejnih teritorijev. To pa brez vsakršnih propagandnih namenov, ampak le kot prispevek k preprečevanju ustvarjanja pogubnih mitov o pretrpljenih krivicah. V dobro obeh narodov.

Sandi Volk

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike, 13–14. Ljubljana : Slovenska matica, 1998. 395 strani.

V uvodni besedi ob 13. in 14. zvezku omenjenega Zbornika razgrinja urednik dr. Sandi Sitar problematiko zgodovine naravoslovja in tehnike ter publikacij iz te tematike in seveda mesto Zbornika pri tem. Nato sledi devet razprav, osem člankov kot gradivo ter avtorsko in stvarno kazalo.

Slavko Gaberc daje Kratek oris zgodovine slovenskega pomorstva (str. 11–52). V njem opisuje kontinuirani razvoj različnih panog pomorstva, v katerega so se skozi stoletja na zahodni Istrski obali in v Tržaškem zalivu tvorno vključevali tudi Slovenci, sprva kot najemniški delavci, pomorščaki in trgovci, kasneje tudi kot lastniki ali solastniki ladjarskih družb. Na razvoj pomorstva v tem območju je skozi čas močno vplival razvejani pomorski promet vzdolž Jadranske obale, kasneje je velik razcvet doživela tudi slovenska čezoceanska plovba. To so bila osnovna izhodišča za nastanek za naše razmere velikih podjetij Splošne plovbe Piran in Luke Koper.

Andrej Paulin opisuje Metalurgijo neželeznih kovin na Slovenskem (str. 53–76). Prikazan je čas odkritij bakra, svinca, cinka, aluminija, živega srebra, zlata in srebra, t.j. neželeznih kovin, ki so jih zlasti v preteklosti pridobivali tudi pri nas. Čeprav gre v delu predvsem za arheometalurgijo omenjenih kovin in načine njihovega pridobivanja, so omenjeni tudi rudniki. Pri tem je bilo prezrto delo Janka Orožna: O nastanku rudarstva in industrije v Celju in njegovem zaledju, Celjski zbornik 5, Celje 1961, str. 55, kjer je navedenih pet manjših svinčevih rudnikov. Razprava Walterja Brunnerja: Das Bergwerk Patuetsch in Pichel. Das Grubenverzeichniss eines untersteirischen Bergwerks im Jahr 1550, v Vilfanovem zborniku Pravo-Zgodovina-Narod, Založba ZRC, Ljubljana 1999, str. 231–243, o očitno ne neznatnem svinčevem rudniku v Padežih pri Laškem, pa očitno še ni mogla biti vključena.

Mario Pleničar je napisal Zgodovino raziskav nafte v Murski kotlini (str. 77–107). V omenjeni kotlini in v Medjimurju na Hrvaškem so nahajališča nafte in zemeljskega plina. Raziskovati in izkoriščati so ju začeli že v drugi polovici 19. stoletja, oboje se je intenziviralo v sredini tega stoletja. Največje zaloge nafte in zemeljskega plina so našli pri vasi Petišovci blizu Lendave in pri vasi Dolina v Lendavskih gorica. Zaloge obeh virov so že skoraj povsem izkoriščene. Številne opravljene vrtine so bile neproduktivne, iz nekaterih zdaj pridobivajo termalno vodo za zdravilišča v Moravcih, Bakovcih in Petišovcih.

Boris Brovinsky je opisal Goriva in maziva za motorna vozila, pridobivanje in oskrbo z njimi na Slovenskem (str. 109–134). V kazalu je pomotoma drugačen naslov Nafta in njeni derivati – pridobivanje in poraba na Slovenskem. Začetna poglavja razprave obravnavajo najpomembnejše dosežke pri pridobivanju bencina ter uporabo posameznih vrst goriv in maziv za vozila v preteklosti. Najobsežnejši del obravnava razvojno pot trgovine z gorivi in mazivi za motorna vozila pri nas. Razpravo sklepa poglavje o razvoju črpalk za gorivo.

Peter Sinčič in *Renato Vidrih* sta opisala Razvoj instrumentalne seizmologije v Sloveniji. Ob 100-letnici prve potresne opazovalnice v Sloveniji (str. 135–166). Poleg omenjene obletnice opisujeta avtorja tudi vzpone in padce slovenske seizmologije. Ker se je o seizmologiji v Sloveniji v Zborniku za zgodovino naravoslovja in tehnike že sorazmerno veliko pisalo, se lahko zadovoljimo zgolj z opozorilom na pričujočo razpravo.

Stanislav Južnič je dal prispevek Fizik Simon Šubic (1830–1903) (str. 167–200). Opisano je življenje in delo tega profesorja in znanstvenika ter je hkrati »case study« zgodovine znanosti. Pojasnjuje izjemen dogodek v zgodovini slovenske fizike: v prvi polovici sedemdesetih let 19. stoletja smo se v slovenskem jeziku lahko seznanili z ožjim fizikalnim problemom termodinamike mnogo bolje kot kdaj koli prej ali pozneje do našega stoletja. Opisane so tudi raziskovalne in siceršnje razmere na graški filozofski fakulteti.

Isti pisec je prispeval razpravo Pouk fizike v Ljubljani v času študija Jurija Vege (str. 201–246); Gre za leta 1773–1775. Preučene so izpitne teze iz fizike na liceju iz štirih let tega obdobja. Ocenjeno je poznavanje fizike J. Vege ob končnem izpitu leta 1775. Opisano je znanstveno in pedagoško delovanje dveh tedanjih profesorjev fizike v Ljubljani; to je bilo na visoki stopnji. Opisani so fizikalni, matematični in astronomski inštrumenti na ljubljanskem liceju leta 1775 in 1811. Med prvim in drugim popisom se je njihovo število zelo povečalo.

Zvonka Zupanič Slavec je opisala Endemski sifilis med Slovenci v 1. polovici 19. stoletja (str. 247–260). Ta bolezen se je pojavila v prvih desetletjih 19. stoletja na Notranjskem in na Krasu. Širila se je na nespolni in ekstragenitalni način. Pospeševale so jo slabe gospodarske in higienske razmere. Opisano je prizadevanje države za njeno omejitev, npr. z organizacijo posebne bolnišnice za t.i. »škrljevske« bolnike v Postojni. Obravnavan je zdravnik dr. Andrej Mozetič kot najpomembnejša osebnost v zgodovini škrljevske bolezni v slovenskih pokrajinah.

Urednik obravnavanega Zbornika *Sandi Sitar* je prispeval obsežno razpravo O razvoju vprežnih vozov (str. 261–290). V njej upošteva glavne značilnosti iz svetovne zgodovine tovrstnih prometnih sredstev in opozarja na njihove lokalne posebnosti na sedanjem območju R. Slovenije. Dodan je pregled o razvoju osnovnih konstrukcijskih sklopov pri vozovih. Razprava je prvi celovitejši prikaz tega tipa prometnih sredstev pri nas.

Nato sledi Gradivo, kjer so objavljeni prispevki, ki jih bomo lahko le našli. Najprej je objavljen članek *Ernesta Faningerja* in *Giona Loia*: Tam, kjer so Zoisi doma (Ob 250. obletnici rojstva barona Žige Zoisa) (str. 293–304), nato sledi članek *Franceta Adamiča* F.K. v. Hlubek in njegova humusna

teorija o prehrani rastlin (str. 305–324); v drugi zvezi je bil Hlubek v Zborniku že obravnavan. *Darko Manestar* in *Ante Škrobonja* z Medicinske fakultete na Reki sta objavila Prispevek dr. J. Cattija k slovenskemu sadjarstvu (str. 325–333). *Andrej Kranjc* je prispeval članek Dvorni matematik J.A. Nagel na Kranjskem krasu (str. 335–343), *Maruša Pleterski* pa članek Delavnice za vzdrževanje železniških vozil na Slovenskem (str. 345–355). *Mladen Bogič* je napisal članek Od Herona do Pendolina. Časovna preglednica važnejših in zanimivejših podatkov iz splošne in slovenske železniške zgodovine (str. 357–381), Lidija Wagner pa je objavila Gradivo za bibliografijo zgodovine naravoslovja in tehnike (Del IV.) (str. 383–391).

Ta dvojna številka Zbornika za zgodovino naravoslovja in tehnike, ki je izšla po presledku petih let, vsekakor obravnava zelo zanimivo in pestro tematiko. Kot tudi že v prejšnjih številkah je večina prispevkov pisana na podlagi objavljenih, toda težko dostopnih publikacij, le redki temeljijo tudi na izvornem arhivskem gradivu.

Jože Maček

OBVESTILA

Obvestila o izhajanju Zgodovinskega časopisa

1. Navodila avtorjem: Uredništvo ZČ sprejema tekste v elektronski obliki (na disketi, zgoščenki ali zip-u ter po e-pošti: zgodovinski.casopis@uni-lj.si) s priloženim izpisom (če besedilo pošiljate po e-pošti, pošljite izpis po pošti) in le izjemoma v tipkopisu. Disketa naj bo opremljena z imenom datoteke, v kateri je besedilo, in navedbo formata, v katerem je shranjena. Na disketi naj bo shranjena le navedena datoteka in nič drugega. Disket uredništvo praviloma ne vrača.

Besedilo naj bo urejeno in po možnosti pregledano s črkovalnikom. Izpis naj ustreza standardom za znanstveno besedilo (60–70 znakov v vrstici, 30 vrstic na stran – v urejevalniku besedila to pri pisavi Times pomeni velikost znakov 12 pik in razmik 1,5 vrstice). V uredništvu opažamo, da nekateri avtorji zamik prve vrstice v odstavku delajo z razmaki ali s tabulatorskim znamenjem, kar le otežuje urejanje teksta. Poleg tega številni avtorji tudi tabele urejajo z razmaki, tako da so povsem neuporabne za stavljenje. Prav tako je odveč ročno deljenje besedila. V kolikor uredništvo nima vsebinskih pripomb in je besedilo tudi jezikovno ustrezno, korekture opravimo sami.

Poleg osnovnega besedila priložite **osebne podatke** (ime in priimek, naslov, davčno številko, številko žiro ali tekočega računa, kontaktni telefon ali e-pošto), **stvarni povzetek** in **sinopsis** (z vsemi podatki o avtorju in razvrstitvijo besedila po klasifikatorjih COBISS ter ključnimi besedami – po zgledu novejših števk ZČ). Navedite, v kateri jezik naj bo preveden povzetek, če prevoda niste pripravili sami. Pri knjižnih ocenah povzetki in sinopsi seveda niso potrebni, prav tako ne pri poročilih s kongresov in simpozijev. Krajši zapisi in diskusije ter jubilejni in spominski članki pa morajo imeti samo sinopsis. Vse dodatno gradivo (fotografije, ilustracije, zemljevidi) mora biti opremljeno s podnapisi in oštevilčeno.

2. Bralce opozarjamo, da kazala vsebine ZČ in sinopsise odslej lahko najdejo na svetovnem spletu: <http://www.ff.uni-lj.si/zgcasopis/>. Stran je še »v izgradnji« in jo bomo postopno poskušali izboljševati.

3. Že v predhodnih *Obvestilih* smo opozorili na nepojasnjeno zmanjševanje subvencij našega najpomembnejšega mecena – Ministrstva za znanost in tehnologijo. Na nerešena vprašanja subvencioniranja slovenskih znanstvenih revij je **Zveza zgodovinskih društev Slovenije 8.12.1999 s pismom opozorila ministra dr. Lojzeta Marinčka**. UO ZZDS je mdr. ugotovil, »da se finančno stanje revij kritično poslabšuje in da bistveno soodgovornost za to nosi tudi Ministrstvo za znanost in tehnologijo RS. Ker so pripombe urednikov revij na posvetu, ki ga je pred časom pripravil Državni svet RS in na posvetih MZT, ostale večinoma neupoštevane in ker pisni ugovori na oddelek